

Metafizik yahut İlk İlkeler Üzerine, 1-8*

THEOPHRASTOS

Çevirenler

İLYAS ALTUNER* & ALİ TEKİN*

Öz: Aristoteles'in öğrencisi olan Theophrastos, üretken ve çok çeşitli konularda yazan bir yazardı. Aristoteles Theophrastos'a eserlerini yayınlamayı vasiyet etmiş ve onu Lise'ye kendi varisi olarak atamıştır. Bununla birlikte, bu eserinde Theophrastos, bir sonla bağlantılı olan tüm şeylerin basit olmadığını söyleyerek Aristoteles'in metafiziğini sorgulamıştır. En üstün amaca ulaştıktan sonraki çabanın durumu üzerine düşünmüş ve her eylemin bir amaç için bir araç olduğu görüşünü kabul etmemiştir; çünkü ona göre bir amaç olmaksızın da eylem olabilir. Theophrastos'un, araştırma deneyimin sınırlarını aştığı zaman, genellikle çözümlerden çok sorunlar üzerine yoğunlaşmayı tercih ettiği görülmektedir. Aristoteles'e karşı olduğu başka bir durum, Theophrastos'un, boşluğu yalnızca bedenlerin konumu ve düzeniyle uğraşan formsuz bir şey olarak görmesidir.

Anahtar Kelimeler: Metafizik, ilk ilkeler, töz, amaç, hareket, akledilir şeyler, duyulur şeyler.

* Bu çalışma, 'Enteleky Mantık-Metafizik Okulu' adı altında yürütülen çalışmalardan bir kesittir. Çeviri Arapça metinden Yunancasıyla karşılaştırılarak yapılmış, ayrıca her iki metnin de İngilizcesinden yararlanılmıştır. Arapça metnin baş tarafı eksiktir. Çevirinin yapıldığı kaynak için bkz. Theophrastos, "Theophrastou Peri Arkhon" & "Makâle li-Sâvufrastus [fi'l-Mebâdii'l-Uvel]" (Ar. terc. İshâk ibn Huneyn), *Theophrastus On First Principles (Known as His Metaphysics)*, Greek Text and Arabic Translation, ed. & Eng. trans. Dimitri Gutas, Leiden: Brill, 2010, 4a1-5a28, 1-8, ss. 110-8 & 168-178.

♦ Arş. Gör. | Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü

* Öğr. Gör. Dr. | Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü

Metaphysics or On First Principles, 1-8*

THEOPHRASTUS

Translated by

İLYAS ALTUNER & ALİ TEKİN

Abstract: Theophrastus, was Aristotle's pupil, was a prolific writer on a wide variety of subjects. Aristotle bequeathed to Theophrastus his writings and designated him as his successor at the Lyceum. Nonetheless, in his work Theophrastus questioned Aristotle's metaphysics saying that the idea that all things are related to an end is not an easy one. He thought about the case of effort after getting the supreme end and he did not accept that every activity was a means to an end; because, according to him, there would be any activity without an end. Theophrastus in general seemed to have preferred to concentrate on the formulation of problems rather than on solutions when the investigation overstepped the limits of experience. Another opposition to Aristotle is that Theophrastus saw space as something without substance that has only to do with position and arrangement of bodies.

Keywords: Metaphysics, first principles, substance, end, movement, intelligible things, sensible things.

* This translation is a section of studies which were performed under the title of 'Entelekyia School of Logico-Metaphysics'.

ENTELEKYA

THEOPHRASTOS
İLK İLKELER ÜZERİNE

© entelekya

ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΣ
ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ ΠΕΡΙ ΑΡΧΩΝ

© entelekya

ثاوفر سطر

مقالة لثاوفر سطر في المبادئ الأولى

انتليخيا

Theophrastos'un İlk İlkeler Üzerine Makâlesi, 1-8

- [I] 4a1-9 (1) Bir kimse, ilk şeylerin araştırılmasının sınırlarını nasıl ve ne tür bir şeyle belirleyebilir? Çünkü kesinlikle doğa araştırması çeşit çeşittir ve, en azından gerçekten de bazılarının dediği gibi, bütün değişim türlerinde olması gereken düzen konusunda çok daha eksiktir. Ancak ilk şeylerin araştırması sınırlıdır ve sürekli aynıdır, hangi nedenle olursa olsun, doğrusu o kişiler onu, akledilir şeyler hareketsiz ve değişmez olduğundan ve genellikle onu daha saygıdeğer ve daha önemli saymaları nedeniyle, yine de duyulur şeyler arasına değil de akledilir şeyler arasına koyarlar.
- 4a9-17 (2) Başlangıç noktası, akledilir şeylerle doğal şeyler arasında bir bağlantı ve ortak bir çağrışım gibi bir şey olup olmadığıdır, ancak, [A] ikisinden her biri, töz hakkında herhangi bir şekilde birbirleriyle yardımlaşmaları dışında diğerinden ayrıdır. İkisi arasında bir bağlantının olması ve tümelin kopuk olmaması akli olarak daha uygundur, ancak onlardan bazıları, ezeli şeylerin bozuluşa tabi olan şeylere öncel olması gibi, sanki önce gelen ve ilke iken, diğer bazıları da sonra gelen ve o ilkelerin altında bir konumdadır.
- 4a17-b5 (3) Eğer durum böyle ise, o zaman onların doğaları nedir ve hangi şeylerde var olurlar? Çünkü eğer akledilir şeyler, bazılarının dediği gibi yalnızca matematiksel şeylerde ise, o zaman onların duyulur şeylerle bağlantısı açık değildir ve bütünüyle tözle ilgili olarak birbirine gereksinme ve birbirinden yararlanma yoktur. Çünkü figürlerin, benzer şeylerin ve oranların bizzat tasarladığımız ve bu yüzden niteliksel olarak kurduğumuz bir konumda oldukları düşünülebilir. Bununla birlikte bizzat onların kendilerinde bir doğaları yoktur. Eğer onların kendilerinde bir doğaları yoksa, o zaman, sözgelimi kendileri hakkında yaşam ve hareket oluşturuncaya kadar, onların doğal şeylerle bağlantılı olmaları mümkün değildir. Çünkü ondan başkası bir tarafa, bazıları bunların ilki ve en önemlisi olduğuna inansa da, sayının kendinde doğası yoktur.

ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ

مقالة لأفروسطس

ΠΕΡΙ ΑΡΧΩΝ, 1-8

في المبادئ الأولى، 1-8

(1) Πώς ἀφορίσαι δεῖ καὶ ποίοις τὴν ὑπὲρ τῶν πρώτων θεωρίαν; ἡ γὰρ δὴ τῆς φύσεως πολυχουστέρα, καὶ ὡς γε δὴ τινές φασιν, ἀτακτοτέρα, μεταβολὰς ἔχουσα παντοίας. ἡ δὲ τῶν πρώτων ὠρισμένη καὶ ἀεὶ κατὰ ταῦτά. διὸ δὴ καὶ ἐν νοητοῖς, οὐκ αἰσθητοῖς αὐτὴν τιθέασιν ὡς κινήτοις καὶ ἀμεταβλήτοις, καὶ τὸ ὄλον δὲ σεμνοτέραν καὶ μείζω νομίζουσιν αὐτήν.

4a1-9 [I]

(2) Ἀρχὴ δέ, πότερα συναφῆ τις καὶ οἷον κοινωνία πρὸς ἄλληλα τοῖς τε νοητοῖς καὶ τοῖς τῆς φύσεως, ἢ οὐδεμία ἄλλ' ὥσπερ ἑκάτερα κεχωρισμένα, συνεργούντα δέ πως εἰς τὴν πᾶσαν οὐσίαν. εὐλογώτερον δ' οὖν εἶναι τινα συναφῆν καὶ μὴ ἐπεισοδιῶδες τὸ πᾶν, ἀλλ' οἷον τὰ μὲν πρότερα τὰ δ' ὕστερα, καὶ ἀρχὰς τὰ δ' ὑπὸ τὰς ἀρχάς, ὥσπερ καὶ τὰ αἴδια τῶν φθαρτῶν.

[...] 4a9-17

كل واحد منهما منفصل عن الآخر إلا أنهما يتعاونان على وجه من الوجوه على الجوهر والأولى في اتصال القياس أن يكون بينهما اتصال وألا يكون الكل مدخولا لكن كان بعضها متقدمة ومبادئ وبعضها متأخرة وتحت تلك المبادئ كتقدم الأشياء الأزلية للأشياء القابلة للفساد

(3) Εἰ δ' οὖν οὕτω, τίς ἢ φύσις αὐτῶν καὶ ἐν ποίοις; εἰ μὲν γὰρ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς μόνον τὰ νοητά, καθάπερ τινές φασιν, οὐτ' ἄγαν εὐσημος ἡ συναφῆ τοῖς αἰσθητοῖς, οὐθ' ὅλως ἀξιόχρεα φαίνεται τοῦ παντός. οἷον γὰρ μεμηχανημένα δοκεῖ δι' ἡμῶν εἶναι σχήματά τε καὶ μορφὰς καὶ λόγους περιτιθέντων, αὐτὰ δὲ δι' αὐτῶν οὐδεμίαν ἔχει φύσιν. εἰ δὲ μή, οὐχ ὥστε συνάπτειν τοῖς τῆς φύσεως ὥστ' ἐμποῖησαι καθάπερ ζῶην καὶ κίνησιν αὐτοῖς. οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ὁ ἀριθμὸς, ὄνπερ δὴ πρῶτον καὶ κυριώτατον τινες τιθέασιν.

فإن كان الأمر كذلك فما طبيعتها وفي أي الأشياء وجودها فإنه إن كانت الأشياء المعقولة إنما هي في التعليم فقط على ما يقول بعض الناس فليس اتصالها بالأشياء المحسوسة بينا ولا هي بالجملة مما يحتاج إليه وينتفع به في الكل وذلك أن الأشكال والأشياء والنسب قد يرى فيها إنما هي بمنزلة ما تختزعه نحن فنضعه وصفا وأما هي في أنفسها فليست لها طبيعة قائمة وإن لم تكن لها طبيعة قائمة فليس يمكن أن تتصل بالأشياء الطبيعية حتى تحدث فيها حياة وحركة مثلا وذلك أن العدد نفسه فصلا عن غيره وهو الذي يعتقد فيه بعض الناس أنه أول هذه وأعظمها خطرا ليس له طبيعة قائمة

4a17-b5

- 4b6-11** (4) Eğer burada daha önce gelen ve daha yüksek bir töz varsa, o zaman sayı bakımında mı, tür bakımından mı, yoksa cins bakımından mı bir olduğu görüşünü araştırmamız gerekir. Eğer onların doğası bir ilkenin doğası ise, varlıkları birincil şeyde olan ilk ilkeler olmadıkça, onların varlıklarının çok fazla şeyde bulunması daha makuldür.
- 4b11-8** (5) Bu nedenle, eğer bir tane ise, hangi tözün bu töz olduğunu, yok eğer çok sayıda töz varsa onların hangi tözler olduğunu ya karşılaştırma yoluyla açıklayarak ya da başka bir benzetme yoluyla bir şekilde açıklığa kavuşturmaya çalışmamız gerekir. Bu konuda, diğer bütün şeylere karşı gücü ve üstün olmasıyla, Tanrıyı ne ise O olarak kavramaya gereksinim duymamız bizim için en uygun olanıdır. Çünkü varlıkların hepsinin ilkesi bütünüyle Tanrısaldir ve bütün varlıklar onun sayesinde varlık kazanmakta ve varlıklarını devam ettirmektedirler. Bunu bu şekilde ortaya koymak kolay olmasa gerektir, ve yine bundan daha açık ve daha inandırıcı olan başka bir yolu izlemek belki daha zordur.
- 4b18-5a5** (5.1) İlke, kesin söylemek gerekirse, duyulur şeylerle ve hareket hâlindeki doğayla, bu hareket yalnızca ona özgüdür, bağlantılı olması nedeniyle bu yolu izlediği için, bu ilkeyi hareketin nedeni saymamız gerektiği ortadadır. Ancak kendisi bizzat hareketsiz olduğundan, açıktır ki, doğal şeylerin nedeni değildir, ancak geriye bir şey kalıyor, o da en üstün ve en önce olan bir gücün onları hareket ettirmesidir ve bu hareket ona duyulan arzunun doğasıdır ve hiç durmayan sürekli döngüsel hareket ondan meydana gelir. Bundan şunun öne sürülmesi gerekir: O, ya hareketin ilkesi değildir ya da eğer hareketi başlatmışsa, o zaman kendi hareketiyle hareket vermiş olur ki, yine de hükmü kalmamış bir hareket ettirici olmuş olur.
- 5a5-13** (6) Bütün şeylerin ilkesini bir yaptığı, o ilkenin eylemini ve tözü niteliği, ilkenin bölünebilir ve sayılabilir bir şey olmayıp aksine kesin olarak ondan daha yüksek olan ve Tanrıya en çok benzeyen bir seviyeye yükselttiği için, bu kısma kadar görüş sanki tamam gibidir. Çünkü onun bu şekilde nitelendirilmesi, onun bölünmesi ve parçalara ayrılması görüşünden daha uygundur. Çünkü onun hakkında bu bağlamda bir şey öne süren kimse için [sıfatları] olumsuzlama, en yüce ve en doğru seviyedir.

(4) Εἰ δ' ἑτέρα τις οὐσία προτέρα καὶ κρείττων ἐστίν, ταύτην πειρατέον λέγειν πότερον μία τις κατ' ἀριθμὸν ἢ κατ' εἶδος ἢ κατὰ γένος. εὐλογώτερον δ' οὖν ἀρχῆς φύσιν ἐχούσας ἐν ὀλίγοις εἶναι καὶ περιττοῖς, εἰ μὴ ἄρα καὶ πρώτοις καὶ ἐν τῷ πρώτῳ.

(5) Τίς δ' οὖν αὕτη καὶ τίνες, εἰ πλείους, πειρατέον ἐμφαίνειν ἁμῶς γέ πως εἶτε κατ' ἀναλογίαν εἶτε κατ' ἄλλην ὁμοίωσιν. ἀνάγκη δ' ἴσως δυνάμει τινὶ καὶ ὑπεροχῆ τῶν ἄλλων λαμβάνειν, ὥσπερ ἂν εἰ τὸν θεόν. θεία γὰρ ἡ πάντων ἀρχή, δι' ἧς ἅπαντα καὶ ἔστιν καὶ διαμένει. τάχα μὲν οὖν ράδιον τὸ οὕτως ἀποδοῦναι, χαλεπὸν δὲ σαφεστέρωσ ἢ πειστικώτερωσ.

(5.1) Τοιαύτης δ' οὐσης τῆς ἀρχῆς, ἐπειπερ συνάπτει τοῖς αἰσθητοῖς, ἡ δὲ φύσις ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν ἐν κινήσει καὶ τοῦτ' αὐτῆς τὸ ἴδιον, δῆλον ὡς αἰτίαν θετέον ταύτην τῆς κινήσεως. ἐπεὶ δ' ἀκίνητος καθ' αὐτήν, φα-νερὸν ὡς οὐκ ἂν εἴη τῷ κινεῖσθαι τοῖς τῆς φύσεως αἰτία. ἀλλὰ λοιπὸν ἄλλη τι δυνάμει κρείττωνι καὶ πρότεροι. τοιαύτη δ' ἡ τοῦ ὀρεκτοῦ φύσις, ἀφ' ἧς ἡ κυκλικὴ ἢ συνεχῆς καὶ ἄπαυστος. ὥστε κατ' ἐκεῖνο λύοιτο ἂν τὸ μὴ εἶναι κινήσεως ἀρχὴν ἢ εἰ κινούμενον κινήσει.

(6) Μέχρι μὲν δὴ τούτων οἷον ἄρτιος ὁ λόγος, ἀρχὴν τε ποιῶν μίαν πάντων καὶ τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν οὐσίαν ἀποδιδούς, ἔτι δὲ μὴ διαρετὸν μηδὲ ποσόν τι λέγων ἄλλ' ἀπλῶς ἐξαίρων εἰς κρείττω τινὰ μερίδα καὶ θειότεραν. οὕτω γὰρ μάλλον ἀποδοτέον ἢ τὸ διαρετὸν καὶ μεριστὸν ἀφαιρετέον. ἅμα γὰρ ἐν ὑψηλωτέρῳ τε καὶ ἀληθινωτέρῳ λόγοι τοῖς λέγουσιν ἢ ἀπόφασις.

4b6-11
 وإن كان هاهنا جوهر ما آخر أشد تقدما وفضلا فقد ينبغي أن نروم القول فيه هل هو واحد في العدد أو واحد في النوع أو واحد في الجنس والأولى إذا كانت طبيعتها طبيعة مبدأ أن يكون وجودها في أشياء كثيرة زائدة اللهم إلا أن تكون أوائل وجودها في الأول

4b11-8
 فقد ينبغي أن نلتزم أن نوضح على وجه من الوجوه أي جوهر هو هذا الجوهر إن كان واحدا أو أي الجوهر هي إن كانت كثيرة إما بيانا عن ذلك بطريق المقايسة أو بطريق من التشبيه آخر وأخلق بنا أن نكون في ذلك مضطرين إلى إدراك الله على ما هو عليه بقوة ما وفضل على سائر الأشياء وذلك أن مبدأ جميع الأشياء كلها إلهي وبه وجود جميع الأشياء وبقاؤها وأخلق بالوفاء بذلك على هذا الوجه ألا يكون سهلا وأيضا فإن سلوك سبيل أخرى هي أوضح من هذه أو أقرب إلى التصديق ربما صعب

4b18-5a5
 فإذا كان المبدأ يجري هذا الجرى من قبل أنه يتصل بالأشياء المحسوسة والطبيعة على الإطلاق من القول هي في الحركة وهذا الأمر هو الأمر الذي يخصها فمن البين أنه ينبغي أن نجعل هذا سببا للحركة لكن من قبل أنه هو في نفسه غير متحرك فمن البين أنه ليس هو سبب الحركة للأشياء الطبيعية لكن الذي بقي أن يكون يحركها بقوة ما أخرى أفضل وأقدم وهذه هي طبيعة المشتوق إليه وعنها تكون الحركة الدورانية المتصلة التي لا تنفتر فيجب من ذلك أن يكون القول بأنه ليس هو مبدأ الحركة أو إن كان يحرك فهو بتحريكه يكون محركا منفسخا أيضا

5a5-13
 فأما إلى هذا الموضوع فكان القول كامل إذ جعل المبدأ لجميع الأشياء واحدا ووصف فعله وجوهره وذكر فيه أنه ليس بشيء متجزى ولا ذى مقدار بل رفع على الإطلاق إلى مرتبة هي أفضل من ذلك وأشبه بالله فإن وصفه على هذا النحو أولى من أن يرفع التقسيم والتجزؤ عنه وذلك أن السلب لمن قال به فيه في مرتبة أعلى وأصدق

[III] 5a13-20 (6.1) Bundan sonraki kısma gelince, döngüsel şeylerin bir olmayıp aksine birden çok olmaları ve hareketlerinin bir şekilde diğerinin zıddı olması nedeniyle, onların arzu hakkında, onun hangi şey olduğu ve arzu eden kimsenin hangi şeyleri arzu ettiği konusunda, bu görüşten daha derin bir görüşe gereksinim vardır. Yine onların durumu hakkında bilinmeyen şey var ki, hareketleri bitmez tükenmezdir ve nedeni de bu şeyin böyle [zıt] olmalarıdır. Çünkü eğer hareket ettirici bir ise, o [hareket eden] şeylerin hepsinin tek bir şekilde hareket etmemeleri yakışsız olur. Eğer onlardan her biri diğerlerinin hareket ettiricisinden başka bir hareket ettirici ise ve ilkeler birden çoksa, öyleyse onların en üstün arzu olan bu arzuya ulaşınca kadarki uyumları hiçbir şekilde açık değildir.

5a20-2 (7) Kürelerin çok olmasına gelince, bunun nedeni, bundan daha yüce bir açıklama gerektirmesidir, çünkü ben gökbilimcilerin bu konudaki açıklamalarını uygun bulmadım.

5a23-8 (8) Yine burada çelişkili bir şey var ki, bunun nedeni, bu kürelerin doğal bir arzuya sahip olduklarında her an hareketi istemeleri ve sükûneti istememeleridir. Niçin bir taraftarları ile sayı taraftarları aynı şekildeki sözleriyle bu görüşü benimserler? Çünkü sayı taraftarları da 'bir'in sayılar arasında olduğunu savunurlar.

(6.1) Τὸ δὲ μετὰ ταῦτ' ἤδη λόγου δεῖται πλείονος περὶ τῆς ἐφέσεως, ποῖα καὶ τίνων, ἐπειδὴ πλείω τὰ κυκλικά καὶ αἰφοραὶ τρόπον τινὰ ὑπεναντία, καὶ τὸ ἀνήνυτον. καὶ οὐ χάριν ἀφανές. εἴτε γὰρ ἐν τὸ κινουῖν, ἄτοπον τὸ μὴ πάντα τὴν αὐτήν. εἴτε καθ' ἕκαστον ἕτερον αἰ τ' ἀρχαὶ πλείους, ὥστε τὸ συμφωνον αὐτῶν εἰς ὄρεξιν ἰόντων τὴν ἀρίστην οὐθαμῶς φανερόν.

(7) τὸ δὲ κατὰ τὸ πλήθος τῶν σφαιρῶν τῆς αἰτίας μείζονα ζητεῖ λόγον. οὐ γὰρ ὅγε τῶν ἀστρολόγων.

(8) Ἄπορον δὲ καὶ πῶς ποτε φυσικὴν ὄρεξιν ἐχόντων οὐ τὴν ἡρεμίαν διώκουσιν ἀλλὰ τὴν κίνησιν. τί οὖν ἅμα τῆι μιμήσει φασὶν ἐκεῖνο, ὁμοίως ὅσοι τε τὸ ἐν καὶ ὅσοι τοὺς ἀριθμοὺς λέγουσιν; καὶ γὰρ αὐτοὶ τοὺς ἀριθμοὺς φασιν τὸ ἐν.

وأما ما بعد ذلك فيحتاج فيه إلى قول أبلغ من هذا القول في التشويق أي شيء هو وأي الأشياء يتشوق إليه المتشوق من قبل أن الأشياء الدورية ليست بواحدة بل أكثر من واحد وحركاتها متضادة على وجه من الوجوه ومما يخفى أيضا من أمرها أنها لا تفتقر والسبب الذي له صار ذلك كذلك فإن المحرك إن كان واحدا فشنع ألا تكون كلها وإنما تتحرك حركة واحدة بعينها وإن كان لكل واحد منها محرك غير المحرك للآخر والمبادئ أكثر من واحد فيكون اتفاقها حتى صارت إلى هذه الشهرة التي هي أفضل الشهوات ليس هو بينا بوجه من الوجوه

5a13-20 [II]

فأما كثرة الأكر فإن السبب فيها يقتضى كلاما أجل من ذلك فإنني لم آتس إلى كلام المنجمين في ذلك

5a20-2

ومما يتحير فيه أيضا السبب الذي له صارت هذه الأكر لما كانت فيها شهوة طبيعية إنما تطلب الحركة ولا تطلب السكون في وقت من الأوقات فلم صار القائلون بالواحد والقائلون بالأعداد يقولون مع قولهم بالتثقيب هذا القول على مثال واحد فإن القائلين أيضا بالأعداد يقولون إن الواحد في الأعداد

5a23-8